ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 9, številka 4, december 2005 · ISSN 1408-2969

“OBNAVLJANJE” NARAVE

Eric Katz

Velika laž: človeška obnova narave

prevedel Božidar Kante

Citiranje: Eric Katz, »Velika laž: človeška obnova narave«, *Analiza: časopis za kritično misel* 9, št. 4 (2005): 79–90.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Eric Katz
prevedel Božidar Kante

VELIKA LAŽ: ČLOVEŠKA OBNOVA NARAVE*

> "*Sled človeške kače se torej vleče prek vsega.*" – William James, *Pragmatizem*

I

Začel bom z empirično poanto, utemeljeno na mojem lastnem naključnem opazovanju: ideja, da človeštvo lahko obnovi ali popravi naravno okolje, je začela igrati pomembno vlogo v odločitvah, ki zadevajo okoljsko politiko. Od nas zahtevajo, da sadimo drevesa, da bi obrnili "učinek tople grede". Razvijalci nepremičnin morajo obnoviti pred tem poškodovane površine v zameno za dovoljenje za gradnjo.[1] Služba nacionalnih parkov ZDA je porabila 33 milijonov dolarjev za "rehabilitacijo" 39 tisoč aker rečnega področja Redwood Creek.[2] Gozdno službo ZDA pa kritizirajo zaradi njene "nasadniške" miselnosti: to je, da pobira drevesa iz starih gozdov, namesto da bi gozdove "preoblikovala" v skladu s trajnostnim načelom narave. "Obnova gozdov je edino pravo gozdarstvo," trdi okoljsko zaveden nekdanji uslužbenec Biroja za upravljanje z zemljo.[3]

Te politike predstavljajo sporočilo, da bi človeštvo moralo popraviti škodo, ki jo je človekov poseg povzročil naravnemu okolju. Sporočilo je optimistično, saj implicira, da poznamo škodo, ki smo jo povzročili v naravnem okolju, in da imamo sredstva in voljo, da bi to škodo popravili. Te politike tudi povzročijo, da se počutimo dobro; obet obnove nas razbremeni krivde, ki jo čutimo glede uničenja narave. Rane, ki smo jih prizadejali naravnemu svetu, niso stalne; naravo lahko spet sestavimo v "celoto". Našo osnovo naravnih virov in temelj za preživetje lahko ohranimo z ustreznimi politikami obnove, regeneracije in preoblikovanja.

Očitno je tudi, da te ideje niso omejene na tiste, ki ustvarjajo politiko, na

---

* Prevedeno po E. Katz, "The Big Lie: Human Restoration of Nature". V A. Light in H. Rolston III (ur.), *Environmental Ethics*, Oxford: Blackwell, 2003, str. 390-397. – op. prev.

[1] V mestu Islip, New York, so razvijalci nepremičnin navedli politiko Oddelka za okoljsko ohranitev države New York o "čisti neizgubi", ko predlaga obnovo delov njihove lastnine v naravno stanje v zameno za dovoljenja za gradnjo. Poročilo v *Newsday* razpravlja o kontroverznem primeru: "V upanju, da bo dobil privolitev mestnega sveta, je Blankman obljubil, da bo tri četrtine milje dolgo umazano pot na svoji lastnini vrnil v njen naravni habitat ..." (Katti Gray, "Wetlands in the Eye of a Storm," Islip Special, *Newsday*, 22. april 1990, str. 1 in 5)

[2] *Garbage: The Practical Journal for the Environment*, maj/junij 1990, zadnja platnica.

[3] Chris Maser, *The Redesigned Forest* (San Pedro, Cal.: R. & M. Miles, 1988), str. 173. Zanimivo je tudi omeniti, da zdaj znotraj Gozdne službe ZDA obstaja disidentska skupina, imenovana Združenje uslužbencev Gozdne službe za okoljsko etiko (ZUGSOE). Zagovarjajo povratek k trajnostnemu gozdarstvu.

okoljevarstvenike ali na splošno javnost – začele so prežemati normativna načela filozofov, ki se ukvarjajo z razvojem ustrezne etike okolja. Paul Taylor uporablja pojem "restitutivne pravičnosti" tako kot eno od temeljnih pravil dolžnosti v svoji biocentrični etiki kot tudi kot "načelo prioritete", da bi razrešil konkurenčne trditve.[4] Temeljna ideja tega pravila je, da bodo človeški kršilci narave nekako popravili ali nadomestili poškodovane naravne bitnosti in sisteme. Peter Wenz tudi zagovarja načelo restitucije kot bistveno za ustrezno teorijo okoljske etike, potem pa napade Taylorjevo teorijo, da ne predstavi koherentnega načela.[5] Ideja, da je človeštvo moralno odgovorno za rekonstrukcijo naravnih področij in bitnosti – vrst, skupnosti, ekosistemov -, tako postaja osrednja skrb za aplicirano etiko okolja.

V tem eseju preiskujem skrb okoljevarstvenikov za obnovo narave in pobijam optimistično stališče, da ima človeštvo dolžnost in zmožnost, da popravi ali rekonstruira poškodovane naravne sisteme. To pojmovanje okoljske politike in okoljske etike temelji na zmotnem dojemanju naravne realnosti in zgrešenem razumevanju človekovega mesta v naravnem okolju. To je na preprosti ravni enake vrste "tehnološka zagata", ki je povzročila okoljsko krizo. Človekova znanost in tehnologija bosta uredila, popravila in izboljšala naravne procese. Na globlji ravni je to izraz antropocentričnega svetovnega nazora, v katerem človekov interes oblikuje in preoblikuje udobno naravno realnost "Obnovljena" narava je artefakt, ustvarjen za izpolnitev človekovih zadovoljstev in interesov. Na najbolj temeljni ravni je tako nepriznana manifestacija zavratnega sna o človekovi prevladi nad naravo. Enkrat in za vselej bo človeštvo dokazalo svoje obvladovanje narave z "obnavljanjem" in popravilom razvrednotenih ekosistemov biosfere. Človekova moč, ogrnjena v okoljsko zavest, bo neomejeno vladala.

II

Preteklo je že mnogo let, odkar je Robert Elliot objavil svojo ostro in natančno kritiko "teze o vzpostavitvi prejšnjega stanja".[6] V članku z naslovom "Ponarejanje narave" je Elliot pretresel moralne ugovore proti praktični okoljski politiki obnavljanja poškodovanih naravnih sistemov, lokacij in pokrajin. Zaradi argumentacije je Elliot domneval, da je obnova poškodovanega področja lahko popolna, tako da se bo, potem ko je bila obnova dokončana, to področje pojavilo v svojem prvotnem stanju. Potem je dokazoval, da bi bila popolna kopija naravnega področja manj vredna. od izvirnika, saj bi na novo obnovljeno naravno področje bilo analogno umetniškim ponaredkom. Za Elliotov argument se zdita bistveni dve točki. Prvič, vrednost objektov je mogoče pojasniti "v okviru

[4] Paul Taylor, *Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics* (Princeton: Princeton University Press, 1986), str. 186-192, 304-306 in 4. in 6. poglavje.

[5] Peter S. Wenz, *Environmental Justice* (Albany: SUNY Press, 1988), str. 287-291.

[6] Robert Elliot, "Faking Nature", *Inquiry*, 25 (1982), str. 81-93; ponatis v Donald VanDeVeer in Christine Pierce (ur.), *People, Penguins, and Plastic Trees Basic Issues in Environmental Ethics* (Belmont, Cal.: Wadsworth, 1986), str. 142-150. *[Glej* slovenski prevod v tej številki *Analize.* – op. prev.]

njihovih izvorov, v okviru vrst procesov, ki so jih pripeljali v bivanje."[7] Umetnino cenimo delno zaradi dejstva, da delo ustvaril posamezen umetnik, človek posameznik, v natanko določen trenutku v zgodovinskem času. Podobno naravno področje cenimo zaradi njegove "posebne vrste kontinuitete s preteklostjo". Toda razumevanje umetnine ali naravnega področja v njegovem zgodovinskem kontekstu zahteva posebne vrste vpogled ali védenje. Druga bistvena točka Elliotovega argumenta je torej soobstajanje "razumevanja in vrednotenja". Poznavalci umetnosti .vnašajo v analizo in vrednotenje umetnine cel niz informacij o umetniku, obdobju, intencah dela in podobno. Vrednotenje nekega naravnega področja na podoben način oblikuje natančno poznavanje ekoloških procesov, poznavanje, ki se ga je mogoče naučiti tako zlahka kot zgodovino umetnosti.[8] To, da vrednotimo obnovljeno pokrajino v ravno taki meri kot izvirnik, je torej nekakšne vrste neznanje; varajo nas umetne podobnosti z naravnim področjem, ravno tako kot nevednega "cenilca" umetnosti vara pojavnost umetniškega ponaredka.

Čeravno je imel Elliotov argument globok vpliv na moje lastno razmišljanje o okoljskih vprašanjih, sem bil prepričan, da je problem, ki ga uporablja za izhodišče, čisto teoretski, domala domišljijski.[9] Naposled, kdo bi morda verjel, da bosta razvijalec zemlje ali odprtokopna rudarska družba dejansko obnovila naravno področje v njegovo prvotno stanje? Sam Elliot trdi, da je se "teza o vzpostavitvi prejšnjega stanja" na splošno uporablja "kot način spodkopavanja argumentov konservacionistov".[10] Tako sem zaskrbljen, ko ugotavljam, da so resni okoljevarstveni misleci, kot sem omenil zgoraj, dokazovali stališče, ki je podobno Elliotovi "tezi o vzpostavitvi prejšnjega stanja". Na obnovo poškodovane narave se ne gleda le kot na praktično opcijo za okoljsko politiko, temveč tudi kot na moralno obvezo za pravilno razmišljajočega okoljevarstvenika. Če naj nadaljujemo človekove projekte, ki se (žal) vsiljujejo naravnemu okolju (tako trdijo), potem moramo popraviti škodo. V nekaj kratkih letih je prišlo do velikanske spremembe: tisto, kar je Elliot napadel tako kot fizično nemožnost kot moralno napako, zdaj zagovarjajo kot pravilno okoljsko politiko. Ali sem sam, ko mislim, da je tu nekaj šlo narobe?

Morda Elliotovih argumentov ni prebralo dovolj ljudi; niti Taylor niti Wenz, glavna zagovornika restitutivne okoljske pravičnosti, tega članka ne navajata v svojih opombah ali bibliografijah. Morda bi morali znova preučiti idejo o re-kreaciji naravne pokrajine: v kakšnem pomenu je to dejanje analogno ponaredkom v umetnosti? Morda moramo preseči Elliotovo analizo in uporabiti njegove argumente kot izhodišče za globlje preiskovanje temeljnih napak politike obnove.

[7] Slovenski prevod, str. 71.
[8] Ravno tam, slovenski prevod, str. 70.
[9] Eric Katz, "Organisms, Community, and the 'Substitution Problem'", *Environmental Ethics*, 7 (1985), str. 253-255.
[10] Elliot, slovenski prevod, str. 69.

III

Moj začetni odziv na možnost politike obnove prihaja domala povsem iz drobovja: ob misli, da bo tehnološko ustvarjena "narava" štela za realnost, sem ogorčen. Človekova domneva, da smo zmožni te tehnološke fiksacije, kaže (še enkrat) nevednost, s katero človeštvo preiskuje naravni svet Kakršnekoli bi že utegnil biti problem, obstajala bo tehnološka, mehanska ali znanstvena rešitev. Človekov inženiring bo spremenil skrivnosti naravnih procesov in dal zadovoljive rezultate. Kemična gnojila bodo povečala produkcijo hrane; pesticidi bodo nadzorovali insekte, ki nosijo bolezen; jezovi hidroelektrarn bodo izkoristili moč naših rek. Znan seznam se nadaljuje v neskončnost

Povezava med tehnološkim stanjem duha in krizo okolja je bila široko dokazana in nas tu ni treba skrbeti.[11] Moj interes je ožji. Hočem se osrediniti na ustvarjanje artefaktov, saj je to tisto, kar počne tehnologija. Znova ustvarjeno naravno okolje, ki je končni rezultat projekta obnove, ni nič več artefakt, ustvarjen za človekovo rabo. Problem za aplicirano okoljsko etiko je, kako določiti moralno vrednost tega artefakta.

Michael Losonsky je pred kratkim pokazal, kako malo vemo o naravi, strukturi in pomenu artefaktov: "V primerjavi z znanstvenim preučevanjem narave je znanstveno preučevanje artefaktov v svojem otroštvu."[12] Tisto, kar je seveda jasno, je, da artefakt ni enakovreden naravnemu objektu, vendar pa natančna razlika ali množica razlik ni vidna brez težav. Ko obravnavamo objekte, kakršni so bobrovi jezovi, dejansko nismo gotovi, ali imamo opraviti z naravnimi objekti ali z artefakti. Te vrste artefaktov, ki so jih ustvarile živali, lahko seveda na srečo v sedanjih preiskavah varno zanemarimo. Projekti obnove narave so očitno človeški. Jez, ki ga je zgradil človek, je očitno artefaktičen.

Za razumevanje artefaktov sta bistvena pojma funkcije in smotra. Losonsky zavrača Aristotelovo stališče, da artefakti (v nasprotju z naravnimi objekti) nimajo nobene notranje narave ali skritega bistva, ki ga je mogoče odkriti. Artefakti imajo "naravo", ki jo delno tvorijo tri značilnosti: "interno strukturo, smoter in način uporabe". Ta narava pa, narobe, pojasnjuje, zakaj imajo artefakti "napovedljivo življenjsko dobo, med katero so podvrženi regularnim in napovedljivim spremembam".[13] Struktura, funkcija in uporaba artefaktov v določeni meri določajo spremembe, ki so jim podvrženi. Ure se ne bodo razvile na način, ki bi onemogočil merjenje časa.

Naravni objekti nimajo vrsto smotrov in funkcij, ki jih najdemo pri artefaktih. Kot je dokazoval Andrew Brennan, naravne bitnosti nimajo "intrinzičnih funkcij", kakor jih imenuje on, saj niso bile rezultat nekega načrta. Niso bili

[11] Glej, na primer, Barry Commoner, *The Closing Circle* (New York: Knopf, 1971) in Arnold Pacey, *The Culture of Technology* (Cambridge, MA: MIT Press, 1983).
[12] Michael Losonsky, "The Nature of Artifacts", *Philosophy*, 65 (1990), str. 88.
[13] Ravno tam, str. 84.

ustvarjene za poseben smoter, nimajo postavljenih načinov uporabe. Čeravno pogosto govorimo, kakor da naravni posamezniki (na primer plenilci) imajo neko vlogo v dobrobiti ekosistema (ohranjanje optimalne populacijske ravni), je tovrstni govor bodisi metaforičen bodisi zmoten. Nihče ni ustvaril ali načrtoval gorskega leva kot regulatorja drobne divjadi.[14]

To je ključna točka. Naravni posamezniki niso bili načrtovani za nek smoter. Nimajo intrinzičnih funkcij, kar stori, da so drugačni od artefaktov, ki jih je ustvaril človek. Artefakti so, tako trdim, bistveno antropocentrični. Ustvarjeni so za človekovo rabo, za človekov smoter – so v funkciji človekovega življenja. Njihova eksistenca je osredinjena na človekovo življenje. Ne bi si bilo mogoče zamisliti artefakta, ki ne bi bil načrtovan, da bi zadovoljil nek človekov smoter. Objekt ne bi bil ustvarjen brez vnaprej predvidene rabe. To je povsem drugače od tega, kako se razvijajo naravne bitnosti in vrste, da bi zapolnile ekološke niše v biosferi.

Nauk antropocentrizma je torej bistvena prvina v razumevanju pomena artefaktov. Ta pojmovni odnos na splošno ni problematičen, kajti večina artefaktov je človekova stvaritev, načrtovana za uporabo v človeških in kulturnih kontekstih. Ko pa enkrat začnemo preoblikovati naravne sisteme in procese, ko enkrat začnemo ustvarjati obnovljena naravna okolja, vsiljujemo svoje antropocentrične smotre področjem, ki obstajajo zunaj človeške družbe. Tako imenovane naravne objekte bomo zgradili po modelu človekovih želja, interesov in zadovoljstev. Ta obnovljena in preoblikovana naravna področja bodo – glede na ustreznost naše tehnologije – videti bolj ali manj naravna, vendar ne bodo nikoli naravna – bodo antropocentrično oblikovani človekovi artefakti.

Moteč primer tega pojmovnega problema, nanesenega na okoljsko politiko, lahko najdemo v knjigi Chrisa Maserja *The Redesigned Forest.* Maser je bivši raziskovalec Oddelka notranjega biroja za upravljanje z zemljo ZDA. Njegova knjiga priča o njegovi globoko občuteni zavezanosti politiki "trajnostnega" gozdarstva v nasprotju s kratkoročno preračunljivostjo da našnjih gozdarskih praks. Maser se zavzema za gozdarsko politiko, k "obnavlja" gozd s tem, ko ga seka. Biti moramo pravi gozdarji, ne p; upravljavci "nasada".

Navzlic temu pa Maserjevi načrti za "preoblikovanje" gozdov razkrivajo več problemov glede pojmov in vrednosti, ki jih zajema politika obnove. Prvič, Maser konsistentno primerja človekov načrt gozdov z načrtom Narave. Celotno prvo poglavje je niz kratkih razdelkov, ki primerjajo dva "načrta". V Uvodu piše: "Naše gozdove, narejene po matrici Narave, preoblikujemo po matrici človeštva."[15] Toda Narava kajpada nima matrice niti načrta. Kot zoolog Maser to ve, vendar pa je njegov metaforični govor nevaren. Implicira, da lahko odkrijemo načrt, metode, procese narave in jih oblikujemo po naših smotrih.

[14] Andrew Brennan, "The Moral Standing of Natural Objects", *Environmental Ethics*, 6 (1984), str. 41-44.
[15] Maser, *The Redesigned Forest*, str. XVII.

Sam Maser pogosto piše, kot da sprejema te implikacije. Drugi problem z njegovim argumentom je primerjava narave z mehanizmom, ki ga ne razumemo popolnoma. Ključna napaka, ki jo delamo pri poenostavljanju gozdne ekologije – pri spreminjanju gozdov v nasade -, je, da domnevamo, da je naš načrt za gozdni mehanizem boljši od naravnega: "Gozdovi niso avtomobili, v katere lahko vgradimo umetno narejene dele namesto originalnih."[16] Kako resnično! Toda Maserjev argument proti tej zamenjavi je empiričen: "Gozd ne more biti 'ponovno zgrajen' in ostati isti gozd, vendar lahko verjetno znova zgradimo gozd, ki je podoben prvotnemu, če bi vedeli, kako to storiti. Doslej tega ni še nihče storil ... Nimamo kataloga delov ali priročnika za vzdrževanje ..."[17] Implikacija tega je, da če bi imeli katalog in priročnik, da če bi nam bila narava tako dobro poznana kot artefaktični stroji, potem bi bila obnova gozdov moralno in praktično sprejemljiva. Ta sklep rabi Maserju kot glavni argument za ohranitev staroraslih in drugih neupravljanih gozdov: "Nekatere prvotne, neupravljane starorasle gozdove, zrele gozdove in mladorasle gozdove moramo ohraniti kot katalog za dele, kot priročnik za vzdrževanje in kot oddelčno službo, iz katerih se lahko naučimo, kako uveljavljati obnovo gozdov."[18] Ali je gozd-kot-katalog-delov boljša vodilna metafora kot gozd-kot-nasad?

To mehanicistično pojmovanje narave je v temelju ali pojasnjuje tretji problem z Maserjevim argumentom. Njegov cilj obnove gozdov, njegov smoter pri kritiziranju kratkoročne mentalitete nasadov je nepreklicno antropocentričen. Problem s sedanjimi gozdnimi praksami je, da "izključujejo vse druge človekove vrednote razen produkcije hitro rastočih lesnih vlaken".[19]' Ravno odstranitev drugih človekovih vrednot in interesov je tista, ki skrbi Maserja: "Moramo se naučiti videti gozd kot tovarno, ki ustvarja repromaterial da bi zadovoljili naš "skupni cilj: ... trajnostni gozd za trajnostno industrijo, za trajnostno okolje, za trajnostno človeško populacijo."[20] Obnova gozdov je nujna zato, ker je to najboljša pot za doseganje človeškega dobra, ki ga izvlečemo iz narave. Naš cilj je izgradnja boljše "tovarne-gozda" z uporabo zapletenega védenja gozdne ekologije.

Tisto, kar je moteče glede Maserjevega stališča, je, da prihaja od okoljevarstvenika. V nasprotju z Elliotovimi teoretskimi nasprotniki konservacije, ki so želeli spodkopati stališče okoljevarstvenika s "tezo o vzpostavitvi prejšnjega stanja", Maser zagovarja človekovo načrtovanje gozdov kot metodo okoljske zaščite in ohranjanja za človekovo rabo. Njegov sklep nam kaže nevarnost uporabe antropocentričnih in mehanicističnih modelov mišljenja v oblikovanju okoljske politike. Ti modeli nas puščajo z gozdovi, ki so "tovarne" za produkcijo človeškega blaga, katalogi rezervnih delov za vzdrževanje stroja.

[16] Ravno tam, str. 176-177.
[17] Ravno tam, str. 88-89.
[18] Ravno tam, str. 174.
[19] Ravno tam, str. 94.
[20] Ravno tam, str. 148-149.

Toda Maserjevo stališče je mogoče imeti za skrajno različico mišljenja obnove. Ali je delo Steva Packarda z ustanovo The Nature Conservancy boljši izraz podstatnih načel in vrednosti politike obnove?[21] Ali je Packardovo delo bolj poravnano z naravnimi procesi? Ali je manj tehnološko, artefaktično in antropocentrično? Na žalost ne: celo ta manj škodljiv in manj posegajoč projekt ekološke obnove temelji na problematični domnevi o upravljanju narave.

Packard opisuje raziskovanje in dejanja, ki so se jih lotili, da bi znova odkrili in obnovili visokotravnato savano ali hrastovo odprto skupnost na srednjem Zahodu. Kakor poroča, je bilo ponovno odkritje savane naključen stranski produkt nekega drugega projekta, obnove prerijske pokrajine, ki je vključevala mejo velikolistnatega hrasta. Z vključitvijo sedmih majhnih krajev z opustošeno "prerijo" je projekt sprožil razširitev področij z očiščenjem grmovja in saditvijo prerijskih vrst namesto tega. "Naš cilj je bil jasen," piše: "obnoviti te predele v njihovo prvotno naravno stanje."

Kako pa je bil ta cilj. dosežen? Packard trdi, da je hotel uporabiti "naravne sile", kot je ogenj, da bi očistil grmovje, vendar je to metodologijo takoj opustil: "Vprašanje, je bilo, ali imamo dovolj odločnosti in potrpljenja, da bi dali naravnim procesom dvesto ali tristo let za to, da bi se uresničili? Ali pa bi lahko našli kaj hitrejšega?" Tako, piše, "smo se odločili, da bomo preskočili vztrajno bodičasto mejo in znova prikrojili naše ognjene linije ..." Čeravno Packard uporablja naravno silo ognja, jo uporablja na umetno pospešen način, da bi hitreje dosegel želene rezultate. Podoben proces je uporabljen, ko se začne "proces sejanja": uporabljajo se naravno pojavljajoča semena, toda proces vključuje pripravo "savanske mešanice" in človekove odločitve o postavitvi in izpustu semen.

Četudi si ne morem kaj, da Packardovega dela ne bi občudoval in iskreno ploskam njegovemu uspehu, je pomemben filozofski nauk iz njegovega projekta obnove ta, da celo tak "neškodljiv" in minimalen poseg ogroža naravno integriteto sistema, ki je v obnovi. Navzlic svojemu cilju obnovitve prvotnih naravnih okoliščin Packard dejansko ustvarja artefaktičen nadomestek za realno savano, tak, ki temelji na človeških tehnologijah in ki je oblikovan za človekove smotre: čisto in veliko vizijo starega srednjega Zahoda. Najbolj poveden odlomek v njegovi kroniki o obnovi savane je njegovo poročilo o "daljnovidnem" zakonu iz leta 1913, ki je vzpostavil Okoliš ohranjevanja gozda, zakon, katerega ugotovitev o smotru je Packarda opogumila, da je pospešil proces sežiganja. Zakon navaja z dodanim poudarkom: "*obnoviti*, posaditi s sadikami, zaščititi in ohraniti naravne gozdove in omenjeno zemljo ... kolikor je le mogoče v njihovem naravnem stanju in okoliščinah s ciljem vzgoje, užitka in rekreacije javnosti". Upoštevajte, da je cilj ohranitve in obnove produkcija človeških dobrin, kakor je pri vseh artefaktih cilj človeška korist. Packard imenuje to "plemenita izjava".

[21] Steve Packard, "Just a Few Oddball Species: Restoration and the Rediscovery of the Tallgrass Savanna", *Restoration and Management Notes*, 6:1 (poletje 1988), str. 13-22.

Očitno je cilj obnove ustvarjanje okolij, ki so všečna človeški populaciji. Če je obnova opravljena dobro, kot v primeru Packardovih savan, je področje lahko videti naravno, vendar ne bo naravno, saj je rezultat tehnološke pospešitve naravnih sil.

Ta razdelek sem začel s poročilom o mojem telesnem odzivu na tehnološko re-kreacijo naravnih okolij. Ta odziv sem zdaj pojasnil in analiziral. Projekti obnove narave so stvaritve človeških tehnologij in so kot taki artefakti. Artefakti pa so v bistvu konstrukti antropocentričnega svetovnega nazora. Načrtujejo jih ljudje za ljudi, da bi zadovoljili človekove interese in potrebe. Artefaktično obnovljena narava je torej bistveno drugačna od naravnih objektov in sistemov, ki obstajajo brez človekovega načrta. Potem ni presenetljivo, da na obnovljeno naravo gledamo kot na naravo, ki ima drugačno vrednost od izvirne.

IV

Do te točke je moja analiza podprla argument in sklepe Elliotove kritike "teze o vzpostavitvi prejšnjega stanja". Toda nadaljnji premislek o naravi artefaktov in primerjava gozdov z dobro utečenimi stroji je povzročila, da dvomim o osrednji analogiji, ki rabi kot temelj njegovega primera. Ali lahko neokrnjeno naravno okolje primerjamo z umetnino? Bi to morali storiti?

Kot sem omenil v II. razdelku, Elliot uporablja analogijo umetnost/narava, da bi naredil dve temeljni poanti o procesu vrednotenja: (1) pomembnosti kontinuirane vzročne zgodovine in (2) uporabi vedenja o tej vzročni zgodovini pri tvorjenju ustreznih sodb. Umetnina ali naravna bitnost, ki nima kontinuirane vzročne zgodovine, bo – kakor razumejo poznavalci področja – presojena kot manjvredna. Če se objekt "izdaja" za izvirnik, s svojo vzročno zgodovino nedotaknjeno, potem bomo sodili, da je ponaredek ali primerek "ponarejene" narave.

Ne zanikam, da to ni močna analogija. Kaže bistveno pomembnost vzročne zgodovine v analizi vrednosti. Toda analogije ne bi smeli potisniti predaleč, saj primerjava predlaga, da imamo razumevanje umetniškega ponaredka, ki ga zdaj preprosto nanašamo na naravne objekte. Dvomim, da je naše razumevanje umetniškega ponaredka ustrezno za to nalogo. L. B. Cebik dokazuje, da analiza ponaredka vključuje temeljna ontološka vprašanja o pomenu umetnosti. Cebik trdi, da je napaka, če se osredinimo zgolj na vprašanja vrednosti, ko analiziramo umetniške ponaredke, saj praksa ponarejanja zastavlja temeljna vprašanja o statusu same umetnosti.[22]

Po mnenju Cebika analiza ponaredkov dokazuje, da v našem razumevanju umetnosti prevladuje omejujoča paradigma – "individualna produkcija". Pri ocenjevanju pristnosti sc osredinjamo domala zgolj na individualno identiteto umetnika kot določujočega dejavnika. "Nikjer ... ni prostora za to, da bi

[22] L. B. Cebik, "Forging Issues from Forged Art", *Southern Journal of Philosophy*, 27 (1989), str. 331-346.

paradigmatska umetnost bila fluidna, nedokončana, razvijajoča se in kontinuirana v svojem ustvarjanju." Cebik ima v mislih dinamično, v skupnosti utemeljeno umetnost, vedno spreminjajoče se murale v sosedstvu ali glasbo, ki prehaja z generacije na generacijo.[23] Drug primer bi bil klasični balet, katerega izvedba je enkratno dinamično gibanje, ki je drugačna od vsake druge izvedbe istega baleta.

Ti predlogi o drugačni paradigmi umetnosti jasno kažejo, tako mislim, kaj je narobe z analogijo umetnost/narava kot koristnim analitičnim orodjem. Naravne bitnosti in sistemi so veliko bolj podobni fluidni, razvijajoči se umetnosti Cebikovega alternativnega modela kot pa statičnim, dokončanim, individualnim umetninam prevladujoče paradigme. Tako je za vrednotenje naravnih bitnosti in sistemov napačno uporabiti merila za ponarejanja in pristnost, ki izvirajo iz individualističnega, statičnega pojmovanja umetnosti. Naravne bitnosti in sistemi nikakor niso podobni statičnim, dokončanim objektom umetnosti. So fluidni, razvijajoči se sistemi, ki popolnoma presegajo kategorijo umetnika ali ustvarjalca. Zaznano razvrednotenje v obnovljenih naravnih objektih ne izvira iz napačnega razumevanja identitete ustvarjalca objektov. Namesto tega izvira iz napačne umestitve kategorije "ustvarjalec", kajti naravni objekti nimajo ustvarjalcev ali načrtovalcev, kot se to dogaja s človekovimi umetninami. Ko enkrat ugotovimo, da je naravno bitnost, ki jo gledamo, "obnovil" človek-obrtnik, neha biti naravni objekt. Ni ponaredek, je artefakt.

Tako se vračamo k artefaktom in k njihovi bistveni antropocentrični naravi. Ne smemo (in ne bi smeli) razmišljati o naravnih objektih kot artefaktih, saj to vsiljuje človekov smoter ali načrt njihovemu pravemu bistvu. Kot artefakti so ocenjeni po svojem uspehu pri zadovoljevanju človekovih interesov in potreb, ne pa po njihovem lastnem intrinzičnem bitju. Uporaba analogije umetnost/narava glede ponaredka okrepi vtis, da so naravni objekti podobni artefaktom – umetninam – in da jih je mogoče oceniti z uporabo istih antropocentričnih meril. Naravne bitnosti je treba oceniti v njihovih lastnih okvirih, ne kot umetnine, stroje, tovarne ali katerekoli druge človeško ustvarjene artefakte.

V

Kakšni pa so potem ustrezni okviri za ovrednotenje naravnih objektov? Kakšna merila bi morali uporabiti? Da bi odgovorili na ta vprašanja, moramo storiti kaj več kot razločiti naravne objekte od artefaktov. Preučiti moramo bistvo ali naravo naravnih objektov. Kaj pomeni reči, da je neka bitnost naravna (in torej, da ni artefakt)? Ali obstaja razlikujoča oznaka ali značilnost, ki določa opisno sodbo? Kaj je tisto, kar naredi nek objekt za naravnega in zakaj temu merilu v postopku obnove ni zadoščeno?

Preprost odgovor na to vprašanje – odgovor, ki ga v bistvu podpiram – je, da je naravno opredeljeno kot neodvisno od dejanj človeštva. Tako Taylor zagovarja

[23] Ravno tam, str. 342.

načelo nevmešavanja kot primarno moralno dolžnost v svoji etiki spoštovanja narave: "Naša osebna nagnjenja in naše človeške interese postavimo ob stran ... Naše spoštovanje narave pomeni, da priznavamo zadostnost naravnega sveta, da vzdržuje svoj lastni red preko celotnega področja življenja."[24] Procesi naravnega sveta, ki so osvobojeni človekovega vmešavanja, so najbolj naravni.

Glede tega prvega preprostega odgovora obstajata dva očitna problema. Prvič, obstaja empirična poanta, da je človekov učinek na okolje zdaj dokaj prodoren. Naše onesnaževanje in tehnologija sta se dotaknila vsakega dela naravnega sveta. V nekem smislu potemtakem dejansko ne obstaja nič več naravnega. Drugič, obstaja logična poanta, da so sami ljudje naravno razvita bitja, in tako bi bila vsa človekova dejanja "naravna" ne glede na količino uporabljene tehnologije ali vmešavanja v nečloveško naravo. Ustvarjanje artefaktov je naravna človekova dejavnost in tako se začne razloček med artefaktom in naravnim objektom zabrisovati.

Ti problemi glede odnosa človeštva do narave niso novi. Mill je podobno ugovarjal ideji "narave" kot moralni normi že pred več kot sto leti in tu mi ni treba obnoviti njegovih argumentov.[25] Odgovor na te probleme je dvojen. Prvič, dopuščamo, da pojma "naravno" in "artefaktično" nista absoluta; obstajata vzdolž pahljače, kjer je mogoče razločiti razne gradacije obeh pojmov. Človekov učinek na naravni svet je prodoren, vendar obstajajo razlike v človekovih dejanjih, ki naredijo opisne razlike. Odlagališče strupenih odpadkov je drugačno od kompostnega kupa iz organskega materiala. Trditi, da je oboje v enaki meri nenaravno, bi zastrlo pomemben razloček.

Drug odgovor predstavlja Brennan.[26] Čeravno široka definicija "naravnega" označuje neodvisnost od človekovega upravljanja ali vmešavanja, je mogoče iz obravnave evolucijskih adaptacij izpeljati koristnejši pojem (zato ker ima implikacije za vrednostno teorijo). Naša naravna dieta je dieta, za katero smo prilagojeni, to je, "držeč se svoje lastne narave". Ni nenaravna vsa človekova dejavnost, temveč le tista dejavnost, ki presega naše biološke in evolucijske zmožnosti. Kot primer navaja Brennan postopek "naravnega poroda", to je poroda, kjer ni tehnološkega zdravniškega posega: "Porod je posebej presenetljiv primer divjosti v nas samih ..., kjer lahko cenimo naravno iz prve roke ..." Naraven, svoboden in divji ni zato, ker je to nečloveška dejavnost – naposled je to človekov porod temveč zato, ker je neodvisen od določene vrste človekove dejavnosti, dejanj, ki so načrtovana za nadzor ali za manipulacijo z naravnimi procesi.

"Naravno" je potemtakem termin, ki ga uporabljamo za označevanje objektov in procesov, ki obstajajo kolikor je le mogoče daleč od človekove manipulacije in

[24] Taylor, *Respect for Nature*, str. 177. O pravilu nevmešavanja se razpravlja na straneh 173-179.
[25] J. S. Mill, "Nature", v *Three Essays on Religion* (London: 1874).
[26] Andrew Brennan, *Thinking About Nature: An Investigation of Nature, Value, and Ecology* (Athens: University of Georgia Press, 1988), str. 88-91.

nadzora. Naravne bitnosti so avtonomne na načine, ki jih človeško ustvarjeni artefakti ne poznajo. Kakor piše Taylor: "... biti svobodni, da bi zasledovali uresničenja svojega lastnega dobra v skladu z zakoni svoje lastne narave."[27] Ko naravne objekte sodimo na tak način in jih cenimo višje od artefaktov, se osredinjamo na obseg njihove neodvisnosti od človekove prevlade. V tem smislu potem lahko za človekova dejanja tudi sodimo, da so naravna – to so človekova dejanja, ki obstajajo kot evolucijske adaptacije, proste nadzora in spremembe tehnoloških procesov.

Če so ti premisleki o pomenu "naravnega" sprejemljivi, potem bi moralo biti jasno, zakaj procesu obnove ne uspe zadostiti merilom naravnosti. Poskus preoblikovanja, ponovnega stvarjenja in obnove naravnih področij in objektov je radikalen poseg v naravne procese. Čeravno obstaja očitna pahljača možnih procesov obnove in preoblikovanj, ki se razlikujejo v svoji vrednosti – Maserjev preoblikovan trajnostni gozd je boljši kot drevesni nasad —, pa vsi ti projekti vključujejo manipulacijo in prevlado nad naravnimi področji. Vsi ti projekti vključujejo ustvarjanje artefaktičnih naravnih realitet, vsiljevanje antropocentričnih interesov procesom in objektom narave. Naravi ni dovoljeno, da bi bila svobodna, da bi sledila svojemu lastnemu neodvisnemu teku razvoja.

Temeljna napaka je torej prevlada, zanikanje svobode in avtonomije. Antropocentrizem, glavna skrb večine okoljevarstvenih filozofov, je le ena vrsta temeljnejšega napada na prevladujočo vrednost samouresničenja. S perspektive antropocentrizma je človeštvo prepričano, da je upravičeno vladati in oblikovati nečloveški svet po svojih lastnih smotrih. Toda politika gospostva presega antropocentrično rušenje naravnih procesov. Politika gospostva ruši tako naravo kot človekovo eksistenco; zanika tako kulturno kot naravno udejanjanje posameznega dobra, človeškega in nečloveškega. Osvoboditev od vseh oblik gospostva je torej glavni cilj kateregakoli etičnega ali političnega sistema.

Težko se je zbuditi iz sanj gospostva. Vsi smo pod vtisom moči in širine človekovih tehnoloških dosežkov. Zakaj ni mogoče te moči razširiti še dlje, dokler ne bomo nadzirali, manipulirali in vladali nad vsem naravnim univerzumom? To je iluzija, ki nam jo predstavlja obnova narave. Vendar zgolj iluzija. Ko enkrat gospodujemo nad naravo, ko enkrat obnovimo in preoblikujemo naravo za svoje lastne smotre, potem smo naravo uničili – ustvarili smo artefaktično realnost, v nekem smislu neresnično realnost, ki nam nudi zgolj prijeten iluzorni videz naravnega okolja.

VI

Za sklepno pripombo bom zapustil področje filozofske špekulacije in se vrnil k svetu praktične okoljske politike. Nič, kar sem rekel v tem eseju, ne bi smeli vzeti kot podporo dejanj, ki razvijajo, izkoriščajo ali poškodujejo področja naravnega

[27] Taylor, *Respect for Nature,* str. 174.

okolja in jih puščajo v poškodovanem stanju. Prepričan sem, na primer, da bi Exxon moral poskušati očistiti in obnoviti vodne tokove in zemljo na Aljaski, ki jih je poškodovala njegova korporacijska malomarnost Poanta mojega argumenta tukaj je, da ne smemo zmotno razumeti, kaj mi, ljudje, delamo, ko poskušamo obnoviti ali popraviti naravna področja. Ne obnavljamo narave, ne delamo je spet celovite in zdrave. Obnavljanje narave je kompromis in ne bi smel biti temeljni cilj politike. To je politika, ki iz slabe situacije naredi najbolje – počisti našo nesnago. Preko madeža na tepihu postavimo kos pohištva, saj to daje boljši videz. Kar zadeva politiko, bi bilo seveda bolj pomembno preprečevati vzroke madeža.